

Dezvoltarea economică în Euro-regiunea Dunăre-Criș-Mureș-Tisa La ce ne putem aștepta și ce este de făcut *

Hans-Heinrich Rieser

- Spațiul natural: potențial agricol deosebit
- Extraordinara diversitate etnică a unei populații în scădere
- Structura economică dezechilibrată în Banatul Românesc
- De la spațiile izolate de granițe la cooperarea transfrontalieră
- Complicații ale aderării nesincronizate la Uniunea Europeană
- Extinderea și adaptarea structurilor de așezare
- Extinderea infrastructurilor: cheia dezvoltării economice
- Agenție Comună pentru Promovare Economică și Centre de Competență
- Agricultură regională pentru consumul și gastronomia regională
- Silvicultura pentru o industrie a lemnului
- Energii regenerabile: potențialul masei biologice și a vântului
- Industrie: centre de competență specializate, piața regională comună
- Servicii: exemplul industriei de software din Timișoara
- Potențialul turismului individual “de nișă”
- Protecția mediului: colaborarea transfrontalieră pentru o eficiență mai mare
- Capitalul uman: potențialul cel mai semnificativ
- Cultură și sport: “factori soft” de importanță mare

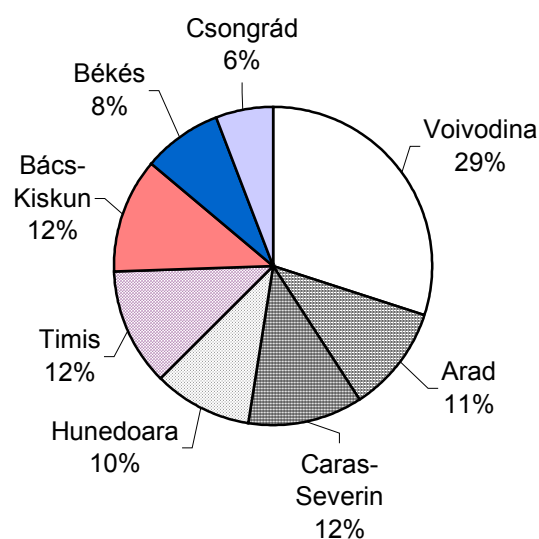
Spațiul natural: potențial agricol deosebit

Euro-regiunea „Dunăre-Criș-Mureș-Tisa” (DCMT), care are o suprafață totală de aproape 72.000 km², a fost stabilită în noiembrie 1997 în cadrul cooperării regionale a Pactului de Stabilitate. Regiunea cuprinde județe românești Arad (Arad), Caraș-Severin (Reșița), Hunedoara (Deva) și Timiș (Timișoara), comitate maghiare Bacs-Kiskun (Kecskemet), Csongrad (Szeget), Bekes (Bekescsaba) și provincia autonoma sârbească Voivodina (Novi-Sad). Regiunea este marcată în marea ei majoritate de suprafețe plane foarte întinse, cu zone extrem de largi de luncă - expuse inundațiilor - care se întind de-a lungul unor râuri tipice de șes și cu zone mai înalte, adesea acoperite cu loes. Comun celor două zone este potențialul agricol extraordinar. Climatul agricol se caracterizează prin ploi în perioada de vegetație și prin uscăciune în perioada secetei. La vest de Tisa poate apărea vara riscul secetei. Solurile cu pământ negru/ceoziom din Bacica și din vestul Banatului sunt printre cele mai rodnice soluri agricole de pe glob.

Făcând abstracție de Fruska Gora (539 m) din apropiere de Novi Sad, doar limitele estice ale județelor românești urcă la altitudini de dealuri și munți (Semenic, 1646 m) până în Carpații Meridionali (Peleaga, 2509 m). În aceste zone, potențialul agricol descrește o dată cu altitudinea și cu solurile de o mai proastă calitate. Zonele deluroase se pretează însă la pomicultură și viticultură. Zona muntoasă dispune pe mari porțiuni de pădure încă virgină sau quasi-virgină. Podișurile înalte sunt folosite pentru pășunatul tradițional, de regulă ovin.

Din punct de vedere geografic, regiunea se află la intersecția unor vechi drumuri comerciale și de penetrație europeană, cărora le corespund astăzi, în principiu, coridoarele transeuropene IV (NV-SE), VII (Dunărea) și X (N-S). Segmentele acestor coridoare aflate în Europa de Sud-Est câștigă rapid în importanță după 1989. Acest lucru este valabil și pentru legătura est-vest dintre Adriatică și spațiul Mării Negre, care și ea se făcea încă din antichitate prin această regiune.

Figura 1 – Suprafața DCMT

Regiunea este săracă în bogății ale subsolului. Cu excepția unor mici zăcăminte de țiței și de gaze naturale aflate pe cursul inferior al Tisei, în condițiile actuale ale economiei de piață nu este rentabilă exploatarea zăcămintelor de minereuri și de cărbune, deoarece sunt situate în structuri geologice complicate și nu pot fi exploatare decât în condiții dificile și costisitoare. Acest fapt a determinat declinul celor două județe estice ale părții românești a regiunii, Caraș-Severin și Hunedoara. Industria lor grea, mineritul și metalurgia, sprijinită și protejată în cadrul național până în 1989, s-a prăbușit în mare măsură după deschiderea spre piața mondială.

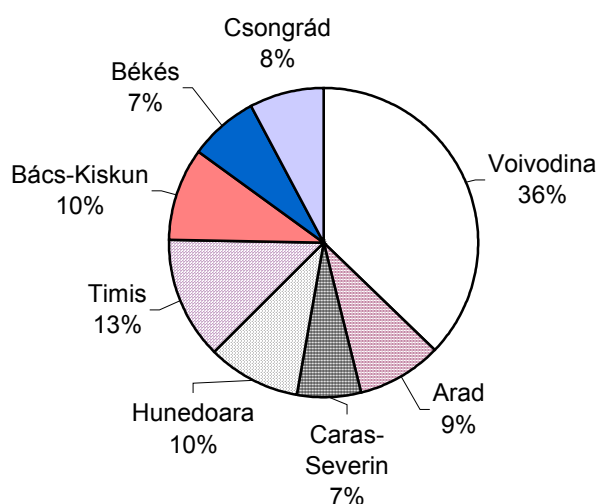
Pe alocuri există zăcăminte utilizabile de apă minerală și apă termală.

Extraordinară diversitate etnică a unei populații în scădere

Dintre cei 5,4 milioane de locuitori ai regiunii, 2 milioane (37,3%) trăiesc în Voivodina (Banatul Sârbesc) pe 21.506 km² (30%), ceea ce arată o densitate a populației de 94 locuitori/km². În cele patru județe românești trăiesc de asemenea mai bine de 2 milioane de locuitori (37,9%) pe 32.034 km² (44,5%), deci cu o densitate a populației mai redusă (64 loc./km²). Acest lucru se datorează în principal județului de munte Caraș-Severin cu ai săi 42 locuitori/km². În cele trei comitate maghiare trăiesc 1,34 milioane de locuitori (24,8%) pe 18.339 km² (25,5%), având o densitate a populației de 73 locuitori/km², ceea ce corespunde aproximativ mediei regiunii.

De ani îndelungați, mișcarea naturală a populației este dominată de un deficit al natalității în regiune. În bilanțul migrațional, unele centre mai înregistrează încă imigrare. Zonele periferice și spațiile rurale suferă în schimb de un fenomen de exod care durează, pe alocuri, de foarte mult timp. Acest lucru este valabil în special pentru satele și comunele din zona de frontieră (Tabelul 2). În Voivodina, cifrele privind imigrația reflectă în mare parte o tendință de stabilire a unor refugiați în zonă, dar între timp această tendință s-a calmat în foarte mare măsură. La modul general se poate vorbi pe termen lung de o reducere a populației Euro-regiunii.

Figura 2 – Populatia DCMT

Repartiția spațială a populației, deci și structura ocupării habitatului, sunt echilibrate în zona de șes. În vârful ierarhiei este Timișoara cu 320.000 de locuitori și o mare concentrare de întreprinderi, instituții școlare și de cercetare. Urmează Szeged, Novi Sad, Arad, toate având în jur de 180.000 de locuitori, apoi Kecskemet, Subotica, Reșița și Bekescsaba cu o populație între 70.000 și 100.000 locuitori. Urmează apoi o rețea rarificată de orașe mijlocii și mici (de exemplu Sombor, Zrenjanin, Baja, Bacsalmas, Lugoj și Caransebeș), precum și sate și comune mai mari. Satele mici și cătunele nu joacă un rol decât în zonele de deal și de munte ale părții românești. Exodul și îmbătrânirea populației lor creează probleme considerabile care trebuie contracarate cu măsuri punctuale. Problema tanya-lor (*a gospodăriilor răzlețe din pusta ungară – n.tr.*) din Ungaria de sud-est este în schimb în mare măsură rezolvată.

De subliniat extraordinara diversitate etnică a acestei Euro-regiuni, în fiecare dintre cele trei subunități ale regiunii trăind nu doar minorități ale celorlalte două state, ci și numeroase alte minorități. În județul Timiș această multitudine culminează cu existența a 20 de minorități, care conviețuiesc aproape fără fricțiuni. I-am numi aici pe maghiari, germani, bulgari, slovaci, ucrainieni și numeroasa, dar în parte problematică, minoritate a romilor.

Structura economică dezechilibrată în Banatul Românesc

23% din populația regiunii cu vârstă de muncă este ocupată în sectorul primar. Dar această medie înșelătoare ascunde o repartiție foarte inegală. În Voivodina și Ungaria este în jur de 10%, deci cu puțin peste media unor state-membre ale Uniunii Europene cu o economie agrară însemnată. Județele românești au în schimb 30-45% din populația cu vârstă de lucru ocupată în agricultură, ceea ce reprezintă o problemă.

Tabel 1: PIB pe sectoare în DCMT, 2000

Regiune	PIB in Mil. € (1999)	din care Agricultura %	din care Industrie %	din care Servicii %	PIB pe cap de locuitor in € (1999)
Total	10.238	-	-	-	1.900
Voivodina	2.750	29,0	34,0	33,0	1.400
Judete românești	3.000	17,1	28,4	49,8	1.280
Bács-Kiskun	1.667	13,1	24,6	57,5	3.129
Békés	1.201	13,3	23,9	58,9	3.054
Csongrád	1.620	8,1	25,4	61,9	3.865

Datele au fost extrase în principal din "Euroregion in numbers", Szeged 2002.

Pentru PIB-ul județelor românești (1999) aproximativ pentru "Regiunea V Vest" din Anuarul de stat, 2002.

Datele privind PIB-ul total din DCMT sunt de asemenea date aproximative

Figura 3 – PIB DCMT

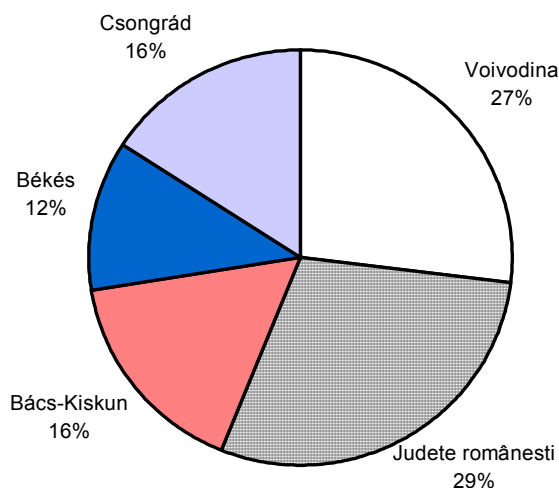
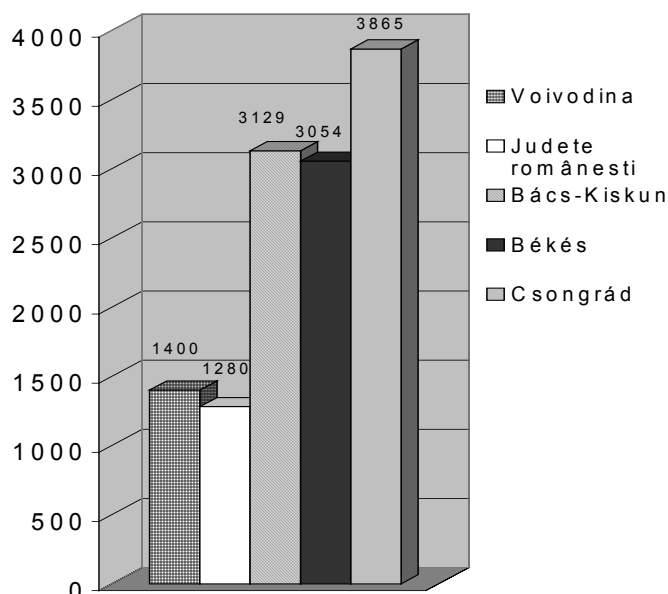

Figura 4 – PIB pe cap de locuitor în DCMT

Gradul de ocupare în industrie este de 39% în partea sârbească a regiunii, aproximativ 31% în partea ungară și aproximativ 21% în partea românească, unde fosta zonă a industriei grele din Banatul montan cu ale sale 23% are azi ponderea cea mai mică. În domeniul serviciilor, procentajele sunt de 42% în Voivodina, aproximativ 44% în Ungaria și aproximativ 30% în România. Și PIB-ul, care în Ungaria este dublu pe cap de locuitor (3100 €) față de celelalte două state (1500 €), arată situația defavorabilă a României. În partea românească, 34% din populația cu vârstă de muncă ocupată în agricultură realizează mai puțin de 18% din PIB, în timp ce în Voivodina, aportul agriculturii la PIB este de aproape trei ori mai mare decât procentajul populației ocupate în acest sector. Ungaria la rândul ei prezintă în această comparație valori mai echilibrate, cu un aport al agriculturii la PIB ceva mai mare decât la populația activă. Această înseamnă că în România agricultura este extrem de defavorabil structurată, fiind un bazin de receptare pentru masa șomerilor rezultată după 1989. Se pare că același lucru este valabil în Voivodina, însă pentru sectorul serviciilor. Această regiune a suferit în decursul anilor '90 un dureros recul economic.

De la spațiile izolate de granițe la cooperarea transfrontalieră

Schimbările de după 1989 și urmările acestora au modificat situația politică, socială și în special economică a celor trei țări în mod diferit, dar puternic. Treptat, granițele și-au pierdut efectul lor de puternic factor de despărțire și izolare. Astfel, zonele de frontieră ale acestor țări au reușit să iasă tot mai mult dintr-o izolare care de-a lungul granițelor României era extrem de rigidă. Abia după 1989 a devenit posibilă o colaborare

transfrontalieră. Centralismul generalizat a început să slăbească vizibil. În ciuda ezitării capitalelor de a face concesii în privința descentralizării, regiunile primesc treptat o autoritate mai mare în a lua decizii și în a acționa. Acest lucru a permis – cu oarecare întârziere – posibilitatea unei dezvoltări autonome transfrontaliere a regiunilor. În țările care au aderat la Uniunea Europeană, preluarea „acquis-ului communautaire” are un efect de accelerare a acestui proces.

Destrămarea CAER-ului (Comecon) a provocat temporar mari probleme economice tuturor fostelor țări membre. Trecerea de la plățile în ruble de transfer la dolari SUA și lipsa generalizată a capitalului au provocat practic o paralizie quasi-totală a comerțului dintre statele Europei de Est, foste componente ale CAER. Fostele membre Ungaria și România au pierdut aproape complet exportul – odinioară net dominant – spre est. Ungaria își edificase însă încă din anii '70 – prin intermediul Austriei – un schimb comercial tot mai intens cu Occidentul, pe care, după 1989, mai ales vestul Ungariei a reușit foarte rapid să-l amplifice. Ca urmare a amplasamentului nefavorabil și a unor structuri mai puțin dezvoltate, partea estică a Ungariei a rămas defavorizată.

Dictatorul României, Ceaușescu, a sugrumat în cursul anilor '80 relațiile comerciale pe care România le avea cu Vestul. Urmarea a fost că pierderea piețelor răsăritene și a relațiilor comerciale cu anumite țări în curs de dezvoltare nu au putut fi compensate de economia României noi decât ezitant și cu mare greutate. Toate acestea, corelat cu distanța mai mare față de „Vest” și cu imaginea proastă pe care și-a făcut-o, îngreunează foarte grav, până în ziua de azi, dezvoltarea economică. Cert este însă că vestul României se desprinde mai rapid din prăbușirea economică inițială. Un factor favorizant este aici colaborarea transfrontalieră și existența minorităților.

Fosta Iugoslavie neutră a fost de fapt bine reprezentată pe piața mondială. Și-a pierdut însă în mare măsură acest avantaj în urma războaielor din anii 1990. Din toată Serbia-Munte negru cel mai tare a fost afectată Voivodina, care era cea mai dezvoltată regiune și care și-a pierdut contactele externe. În plus, populația băștinașă și-a pierdut din minorități și a fost obligată să primească refugiați și transfugi.

Astfel, toate cele trei regiuni componente din DCMT au avut de suportat diverse reculuri și dezavantajări economice, care acum trebuie recuperate și echilibrate. O contribuție esențială în acest proces îl joacă în mod cert cooperarea transfrontalieră în cadrul unei puternice Euro-regiuni. De exemplu prin edificarea unei pieți regionale interne și prin activități comune, complementare, pe piețe terțe.

Complicații ale aderării nesincronizate la Uniunea Europeană

În condițiile unei globalizări accentuate, toate regiunile se confruntă cu dilema alegerii dintre competiția pentru fonduri și cerere limitate și cooperarea pentru valorificarea unor puncte forte comune și a unor potențialuri complementare. Cu cât este mai divers și mai diferențiat potențialul unei regiuni, cu atât mai bine poate fi strunită concurența și cu atât mai puternic poate fi extinsă cooperarea. În cazul unor granițe deschise, potențialul de cooperare transfrontalieră este simțitor mai mare, deoarece aici, pe lângă diferențele obișnuite se mai adaugă cele determinate de configurația națională, de exemplu în domeniul legislației, ordinii economice, puterii economice, dar și al limbii, al mentalității, al imaginii și al condițiilor de trai. Anume în domeniul economic se regăsesc foarte multe puncte de pornire pentru o colaborare echilibrantă și complementară, așa cum a dovedit-o deja prima Euro-regiune de la granița germano-olandeză.

DCMT mai are două caracteristici suplimentare. Toate cele trei părți componente ale regiunii sunt legate între ele printr-o îndelungată perioadă de dezvoltare istorică comună, care în special în Banat a cuprins îndeosebi economia și infrastructurile legate de economie. În al doilea rând, pentru deceniul următor, ne putem aștepta la „ștafeta aderării la Uniunea Europeană”, care va fi înmănată pe rând țărilor de care aparțin componentele acestei Euro-regiuni, acum cu mari diferențe de statut și substanță economică. Atât valorificarea avantajelor, cât și înlăturarea obstacolelor nu vor avea succes decât printr-o conlucrare deschisă și printr-o planificare comună la toate nivelurile. Dacă se neglijează acest lucru, dezavantajele regiunii vor lovi în primul rând componentele Euro-regiunii din țările nemembre ale Uniunii Europene, mai slabe, și apoi prin efect de propagare și componentele din țările Euro-regiunii care sunt deja membre ale U.E.

În acest context, consecințele care decurg din Tratatul Schengen sunt – după aderarea Ungariei la 1 mai 2004 la Uniunea Europeană – o provocare deosebită. În cadrul DCMT, frontierele Ungariei devin granițe exterioare ale Uniunii Europene, fapt care va întări sensibil efectul lor de delimitare față de celelalte componente ale Euro-regiunii. Un control mai sever la graniță și accesul diferit pentru români și sârbi pe piața internă a UE vor împiedica și îngreuna schimburile din cadrul Euro-regiunii, pentru domeniul agrar făcând anumite aspecte chiar imposibile. Această problemă va fi mai puțin acută pentru România, deoarece ea desfășoară deja negocieri de aderare, a făcut unele adaptări la acquis-ul comunitar, întărind și înăsprind de exemplu propria securizare a granițelor față de statele care nu sunt membre ale Uniunii Europene. Din punctul de vedere al Voivodinei, problema este mai gravă și va exista pe termen mai îndelungat, deoarece până la ora actuală nu se poate prevedea un termen pentru începerea tratativelor de aderare a Serbiei și Muntenegrului.

Euro-regiunea DCMT poate deveni, din cauza acestor piedici, parțial inoperantă. De aceea trebuie luate măsuri preventive. Micul trafic de frontieră trebuie extins și instituționalizat mai pronunțat. Schimbul de mărfuri și traficul de persoane poate fi liberalizat în interiorul DCMT atât timp cât acesta va fi mai întâi restricționat în mod convingător la cea parte din Euro-regiune unde există restricții valabile pentru întreaga Uniune Europeană. În cadrul unor proiecte comune, tuturor partenerilor Euro-regiunii trebuie să li se garanteze șansa de a beneficia de drepturi egale în raport cu Uniunea Europeană. Astfel prin includerea regiunilor de graniță poate fi pregătită și realizată treptat și cu mare atenție apropierea și integrarea statelor nemembre ale UE.

În acest domeniu, pe lângă multe alte stringențe, există două provocări importante pentru forurile politice din cadrul DCMT, dar și pentru organele de conducere ale Euro-regiunii.

Pe de o parte, ele au obligația de fructifica durabil situația specială creată de „ștafeta de aderare la Uniunea Europeană” pentru dezvoltarea regiunii. În acest scop trebuie găsite și activate posibilități comune de promovare de orice fel, trebuie făcut uz de diversele posibilități juridice și economice și trebuie create și întărite legături și instituții (relevante pentru Uniunea Europeană) transfrontaliere pentru planificarea și reprezentarea în afară a întregii regiuni.

Cea de-a doua provocare o reprezintă descentralizarea, care are nevoie de progrese pe trei planuri. În primul rând județele, municipiile, orașele și comunele din regiunea însăși trebuie să poată beneficia de descentralizare și de subsidiaritate și să fie incluse susținut și prin angajament benevol în procesele decizionale și de dezvoltare. Fără implicarea acestora, orice Euro-regiune nu rămâne decât un proiect fără o bază solidă.

În al doilea rând, descentralizarea ar trebui impulsionată mai puternic de către regiunile componente, prin sprijin reciproc, în fiecare dintre statele naționale din care fac parte. În această problemă delicată trebuie subliniat în mod special faptul că descentralizarea *per se* nu are nimic de-a face cu separatismul, ci slujește unei includeri nemijlocite a celor în cauză în procesele decizionale din regiune.

În al treilea rând, încă de pe acum ar fi profitabil dacă Euro-regiunea DCMT s-ar profila ca unitate de sine stătătoare și în strânsă colaborare cu alte Euro-regiuni din Uniunea Europeană în activitatea de conducere a asociațiilor regiunilor din Uniunea Europeană, cum ar fi „Consiliul Comunelor și Regiunilor Europei”, promovând astfel principiul subsidiarității în toată Europa. Exemple pentru o bună colaborare în acest sens oferă Euro-regiunile existente de-a lungul fostelor granițe externe ale Uniunii Europene (de până la 1 mai 2004), de exemplu de-a lungul graniței pe Oder/Nisa, dar și “Regio Basiliensis”, unde s-a reușit deja reducerea substanțială a extrem de accentuatele diferențe structurale de altădată dintre Franța, Elveția și Republica Federală Germania.

Pentru tema noastră acest lucru este relevant, deoarece potențialele de dezvoltare se pot recunoaște cu atât mai rapid și mai precis – devenind deci utilizabile mai eficient – cu cât răspunderea și decizia privind chestiuni de detaliu sunt mai strâns legate de loc și de cei implicați.

Extinderea și adaptarea structurilor de asezare

Nucleul dezvoltării regionale este reprezentat de structurile habitationale, care conțin pe de o parte împărțirea internă, funcțională a localităților, iar pe de altă parte rețeaua externă, spațial-ierarhică și funcțională a comunităților. Structurile habitationale trebuie să fie permanent extinse și mai ales să fie adaptate la cerințele noilor evoluții, de exemplu ale economiei de piață, ale unei populații în scădere sau ale noilor interacțiuni economice. Se naște astfel o nevoie permanentă de soluții inovatoare și de investiții mari. Această nevoie rezultă într-o măsură tot mai mare din faptul că în procesul globalizării comunitățile și regiunile se văd expuse unei concurențe tot mai mari pe plan mondial, ale cărei efecte pătrund până în cele mai mici detalii ale vieții de zi cu zi.

Structurile interne de asezare țin de competența comunităților locale. Din punct de vedere transfrontalier ne putem gândi în acest context la programe comune de promovare pentru înnoirea comunităților rurale sau pentru extinderea instituțiilor culturale anume pentru minoritățile etnice. Schimbul de experiență în dezvoltarea unor centre urbane (formarea de *city-uri*), în formarea unor subcentre de focalizare urbană – în special în cartierele de blocuri relativ uniformizate, dar de multe ori cu servicii deficitare – sau în reanimarea centrelor comunale este cu siguranță de un mare folos. Înnoirea structurilor interne de habitat este un domeniu aproape nemărginit pentru investiții.

Structurile externe de asezare sunt în mare măsură dezvoltate, dacă avem în vedere cadrul național. Ele trebuie doar completate și adaptate. Ca urmare a tendințelor de izolare care s-au manifestat după primul război mondial, din punct de vedere transfrontalier nu există decât germeni ai unei dezvoltări coordonate. Sarcina DCMT în acest context ar fi inventarierea funcțiilor centrale existente în regiune, identificarea funcțiilor lipsă și planificarea în comun a ierarhizării priorităților. Trebuie astupată mulțimea de „găuri” din rețeaua localităților centrale, mai ales din punct de vedere transfrontalier. În special comunitățile care se învecinează pe graniță pot evita prin planificarea comună dotările paralele costisitoare, făcând astfel economii considerabile. Per total extinderea structurilor de așezare este un program investițional pe termen lung și cu efecte de dezvoltare durabilă.

Extinderea infrastructurilor: cheia dezvoltării economice

Infrastructurile de tot felul au fost într-o mai mare sau mai mică măsură neglijate în DCMT, așa cum s-a întâmplat de altfel aproape peste tot în fostul bloc estic. Ca urmare a izolării în cadrul statelor naționale, infrastructurile lipsesc aproape în totalitate în zonele de graniță. Toți cei care fac parte din Euro-regiunea „Dunăre-Criș-Mureș-Tisa” văd în modernizarea rapidă, în extinderea și adaptarea acestor infrastructuri la noile condiții cheia pentru dezvoltarea economică a Euro-regiunii. Pentru aceasta este nevoie de investiții enorme. Uniunea Europeană este dispusă să preia o parte considerabilă a acestui necesar financiar, inclusiv din interes propriu, prin programe de dezvoltare regională. Rezultă de aici posibilități mari pentru dezvoltarea economică intraregională, venind în ajutorul firmelor private, al comunităților locale sau al partenerilor din cadrul proiectelor PPP (= *public-private-partnership*). Pentru ca Uniunea Europeană sau alte instituții finanțatoare să aprobe cereri de finanțare pentru astfel de proiecte trebuie prezentate studii de fezabilitate temeinic și convingător elaborate, care sunt de altfel indispensabile pentru o utilizare rațională a mijloacelor financiare limitate. În cazul unor proiecte transfrontaliere, astfel de studii de fezabilitate nu pot fi elaborate decât prin cooperarea tuturor forurilor implicate în proiect de o parte și de alta a graniței.

Autostrăzi, îmbunătățirea drumurilor existente, modernizarea transportului intraurban

În întreaga regiune nu există decât 316 km de autostradă, din care în Voivodina 172 km doar cu o singură bandă de circulație. Pentru evoluția internă a principalelor axe de dezvoltare, dar și pentru conectarea supraregională la coridoarele europene de transport și circulație, este indispensabilă extinderea echilibrată, dar rapidă a rețelei de autostrăzi din cadrul regiunii.

Pas cu pas trebuie modernizate și celelalte șosele interne ale Euro-regiunii. În special străzile din interiorul orașelor suferă de un trafic supra-aglomerat, nefiind concepute pentru invazia de automobile proprietate personală. Știm din experiența orașelor din Vestul Europei că simpla construire de noi străzi, deci extinderea cantitativă, reprezintă doar un mijloc de găsire a soluției și nu soluția însăși. Ghidarea inteligentă a traficului, oferirea de alternative prin îmbunătățirea transportului public intraurban de călători, crearea unor zone pietonale sau rezidențiale cu trafic limitat, toate acestea sunt măsuri care pe termen lung s-au dovedit a fi mult mai raționale. Schimbul de experiență transfrontalier, planificările, dar mai ales achizițiile făcute în comun sunt de un real folos în acest domeniu pentru comunitățile locale din DCMT.

Același lucru este valabil și pentru transportul interurban, mai ales în spațiul rural. Nici aici nu trebuie să fie în prim plan măsurile cantitative (lărgirea sau construirea de drumuri suplimentare). Importantă acum ar fi adaptarea drumurilor existente la traficul mărit, re-

abilitarea durabilă a fundamentului șoselelor, aplicarea unor straturi de asfalt rezistente la condițiile de iarnă. Astfel s-ar reduce, în ciuda creșterii traficului greu de mărfuri, necesitatea efectuării de reparații costisitoare. Din punct de vedere transfrontalier, ar putea fi utilizate experiența și capacitățile deja existente în regiune și ar putea fi elaborate proiecte comune.

Urgentă este construirea și extinderea unor legături transfrontaliere suplimentare, cu puncte de trecere a frontierei permanent deschise. Pentru impulsivarea cooperării economice transfrontaliere trebuie ca toate trecerile peste graniță să fie accesibile pentru transportul greu și transportul de mărfuri. Localitățile situate pe traseele principale de circulație și mai ales cele din apropierea punctelor de trecere cu trafic în creștere ar trebui dotate din start cu șosele ocolitoare.

Reabilitarea rețelei de căi ferate

Legătura Timișoara – Szeged trebuie neapărat revigorată ca „piatră de temelie” a vechii căi ferate principale Paris-Budapesta-Szeged-Timișoara-București/Istanbul. Prin aceasta ar putea fi reintrodusă în circuit și vechea legătură dintre Marea Neagră și Adriatică, pe ruta Trieste/Rijeka-Zagreb-Pecs-Sombor-Subotica-Kikinda-Jimbolia-Timișoara-București-Constanța/Istanbul. Această legătură ar fi cel mai rapid de restabilit prin reabilitarea și completarea vechii linii prin Jimbolia. De luat în calcul ar fi și o nouă linie rapidă de tren între cele două orașe importante ale Euro-regiunii Dunăre-Criș-Mureș-Tisa, Timișoara și Szeged. Prețurile terenurilor și forța de muncă necesare realizării unui astfel de proiect sunt la momentul actual extrem de favorabile.

În regiune există o rețea densă de căi ferate dinainte de primul război mondial, care trebuie însă modernizată. La fel, trebuie refăcute și legăturile transfrontaliere, pentru ca această rețea să funcționeze ca o coloană vertebrală pentru transporturile feroviare. Ținând cont de creșterea neconținută a prețurilor energiei și combustibililor ar trebui să fie luate măsuri de contracarare a tendințelor de reducere a acestei rețele regionale de cale ferată, care din punct de vedere al costurilor este un mijloc de transport mai avantajos.

Recomandările și reglementările Uniunii Europene prevăd să se acorde circulației pe calea ferată aceeași importanță ca și circulației rutiere. În cadrul regiunii s-ar putea realiza pe căile ferate modernizate o circulație mai rapidă, mai ieftină și mai accesibilă pentru locuitorii satelor. Supraregional, transportul pe calea ferată ar fi la momentul actual după remediarea mai-sus menționatei întreruperi alternativa mai economicoasă, atât din punct de vedere al costurilor cât și al timpului de realizare, în comparație cu extinderea rețelei de șosele.

Un sistem multimodal de transport de mărfuri la distanță

De o importanță deosebită ni se pare edificarea unui sistem multimodal de transport de mărfuri la distanță. Ținând cont de faptul că oricum sunt necesare investiții mari, cel mai indicat ar fi să se treacă imediat la acest mod de transport flexibil, economic din punct de vedere energetic și modern. Utilizarea sporită de containere și de mijloace de transport interșanjabile, transportul camioanelor cu marfă pe calea ferată, trenurile de marfă scurte ar putea accelera circulația înspre și dinspre regiune, rezolvând cu mai mare rapiditate și promptitudine atât transporturile dintre Euro-regiune și Europa Centrală cât și înspre și dinspre Italia de nord, prin în așa-zisul „salt nocturn”, fără oprire la graniță, reușind să elibereze șoselele în timpul zilei de o prea mare aglomerație de vehicule. Regiunea ar trebui să-și creeze un sistem coordonat transfrontalier de locuri special amenajate pentru transferul de mărfuri la intersecția unor rute de transport. S-ar putea naște eventual chiar posibilitatea producerii în zonă a acestor sisteme moderne (containere, trenuri de marfă scurte, aparatură de ridicat, remorci speciale etc.), o activitate care până acum este aproape inexistentă în regiune.

Căi navigabile

Sistemul Tisa-Bega trebuie să fie reabilitat și făcut din nou navigabil. Prin intermediul Dunării, sistemul ar fi conectat la sistemul paneuropean al căilor navigabile. Extinderea sistemului de navigație regional ar trebui să respecte pe cât posibil normele ecologice, urmărind mai multe obiective: transportul, protecția împotriva inundațiilor prin diguri, poldere, menținerea unor lunci inundabile largi, irigație, protecția mediului, recreere. Transportul în sine nu este suficient pentru o convingătoare argumentație economică a necesității investiției.

Aeroporturile: necesitatea de specializare

Aeroporturile au astăzi o importanță economică mereu în creștere. La ora actuală există o situație de concurență între Arad, Szeged și Timișoara. Novi Sad este deservit prin Belgrad. Pentru a utiliza fondurile limitate cu o eficiență cât mai mare este nevoie de soluții comune. Timișoara, din cauza mărimii sale, a zonelor limitrofe și a poziției sale va rămâne principalul aeroport al DCMT, depășind chiar ca importanță limitele Euro-regiunii. Toate cele trei aeroporturi ar trebui să se specializeze (transport de marfă, aeroport de transfer, aeroport pentru aterizări de urgență, oferte regionale).

Aeroporturilor, ca amplasamente pentru producție, li se acordă încă o importanță redusă. În apropierea aeroporturilor se produc într-o măsură tot mai mare mărfuri de înaltă calitate, insensibile la costurile de transport, reușindu-se astfel o reducere globală a timpilor de transport. Hardware din domeniul electronic, aparatură opto-electrică și microtehnică ar fi exemple în acest sens. Cu ajutorul unor parcuri tehnologice speciale în apropierea

aeroporturilor, care au caracterul unor zone libere, DCMT ar dispune de posibilitatea utilizării și mai eficiente a combinației actuale dintre forța de muncă bine pregătită profesional, costurile reduse ale muncii și transportul rapid. Unele încercări în acest sens s-au făcut la Arad.

Interconectarea rețelor energetice

O interconectare a tuturor rețelilor energetice este necesară pentru siguranța aprovizionării cu energie. În Euro-regiune se extrag țiței și gaze naturale – de aceea este nevoie de conducte de colectare. Eventual s-ar putea relansa industria prelucrătoare în regiune prin reactivarea de mici unități de prelucrare. Trebuie construite sau modernizate conductele pentru distribuție, pentru importul și transportul combustibililor. Același lucru este valabil și pentru rețeaua de energie electrică, la care ar trebui conectate hidrocentralele românești sau viitori producători de energie pe bază de resurse regenerabile.

Privatizarea și separarea sectoarelor de producție de cele de distribuție în sectorul energetic sunt deja avansate în DCMT. Trebuie însă asigurat ca și noile companii private să garanteze siguranța aprovizionării cu energie în ambele domenii și să facă investițiile necesare. De un ajutor real ar fi în această privință crearea unor sisteme euroregionale de interconectare și control în domeniul energetic.

Îmbunătățirea sistemelor de comunicații

Bazele materiale pentru acest domeniu al viitorului trebuie îmbunătățite, tot așa cum trebuie intensificată pregătirea profesională în domeniu. În primul rând informația, ca bază importantă a întregii colaborări din Euro-regiune, ar trebui distribuită mai bine, mai repede și mai extins. În acest scop, pe lângă “hardware”, este nevoie de personal școlarizat și de instituții adecvate, care să adune informații, să le prelucreze și să le transmită mai departe în conformitate cu nevoile și necesitățile Euro-regiunii. Comercializarea informației este o ramură economică nouă care ia avânt. Comunicarea îmbunătățită are nu numai un efect de accelerare considerabilă a colaborării economice și politice, dar susține și procesul de formare a conștiinței unei identități regionale. În acest scop trebuie creat un acces necostisitor la comunicațiile transfrontaliere pentru toată populația. Prin intermediul Camerelor de Industrie, Comerț și Agricultură ar trebui sondate posibilitățile oferite de proprietarii rețelilor de comunicații în vederea creării unor rețele comunicaționale din zona frontalieră care să permită comunităților sau județelor despărțite de graniță să comunice la un tarif local sau măcar la un tarif special.

Agenție Comună pentru Promovare Economică și Centre de Competență

Pentru ca șansele oferite de cooperarea transfrontalieră să poată fi efectiv folosite pentru dezvoltarea economică a regiunii este nevoie de o instituție care să reunească cele două aspecte, colaborarea transfrontalieră și dezvoltarea economică a Euro-regiunii. De cel mai mare folos ar fi o **Societate** sau o **Agenție comună pentru Promovare Economică**. Sarcina acesteia ar fi să reprezinte și să facă cunoscută DCMT în afară prin date de natură economică, prin informații despre posibilitățile existente în regiune în ceea ce privește producția, prestarea de servicii și cooperarea, și printr-o imagine unitară. În interior, sarcinile ei primordiale ar consta în mijlocirea pentru amplasamente, pentru posibilități de cooperare, pentru parteneriate economice; în același timp ar putea servi ca for de clarificare în situații de conflict sau de concurență. O astfel de Agenție de Promovare Economică ar putea sprijini îndeosebi înființarea și utilizarea regională a unor „Centre de Competență”, dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, care așa cum arată experiența profită cel mai puternic din cooperări, fiind însă și cele mai adecvate pentru cooperări.

Agricultura regională pentru consumul și gastronomia regională

Euro-regiunea în întregime și la ora actuală regiunile ei componente ar trebui să fie în stare să asigure populației alimentația de bază din resurse proprii. În prezent în partea românească a Euro-regiunii acest lucru nu se întâmplă. Pentru întreaga dezvoltare a agriculturii și a industriei alimentare din Euro-regiune, o colaborare regională intensă reprezintă un foarte mare avantaj în special pentru regiunile componente dezvoltate inegal.

Din această colaborare ar trebui să rezulte mai întâi de toate structuri regionale de desfacere, care să contribuie la creșterea în interiorul DCMT a acceptanței privind produsele din interiorul regiunii și deci a cantității de produse provenite de aici. O importanță crucială le revine în acest sens posibilităților de desfacere. Pe de o parte este vorba despre comercializarea alimentelor și în special despre „lanțurile de piețe”, care colectează puterea de cumpărare urbană pentru agricultura indigenă. Pe de altă parte este vorba despre industria gastronomică. În conformitate cu ideile de bază ale „turismului integrat”, ar trebui convinse cât mai multe hoteluri și restaurante să treacă la ofertarea unor produse regionale, să se îndrepte deci spre bucătăria tradițională specifică regiunii. Pe lângă efectul economic direct asupra agriculturii regiunii, aceste oferte au concomitent un mare efect de publicitate internă și externă, contribuind la formarea și îmbunătățirea imaginii regiunii.

O asemenea desfacere presupune însă necondiționat garantarea unei calități constante ridicate a produselor, care să fie disponibile pe tot parcursul anului și în cantități relativ mari. Strategia de desfacere trebuie să aibă deci în vedere, sub forma feed-back-ului, o

îmbunătățire calitativă a produselor, o creștere a producției orientată după cererea pieței și mai ales o lărgire a paletei ofertei regionale. Cele mai eficiente modele de structuri agricole eficiente la nivel regional s-au dovedit a fi cele cooperatiste de tip Raiffeisen. Acestea pot funcționa concomitent și ca organizații de achiziție, ajutând la desfășurarea comerțului agricol în interiorul regiunii, de exemplu foarte importantul segment al ofertei de material de însămânțare adaptat la condițiile pedo-climatice ale regiunii.

Un alt punct al cooperării transfrontaliere este schimbul de experiențe și cooperarea în domeniul calificării și cercetării în agricultură. Intermediari pot fi în acest caz Camerele Agricole. Ca factori de impuls pentru astfel de aspecte ar putea funcționa școlile agricole de specialitate existente în regiune și universitățile agronomice, cărora le-ar reveni sarcina de a crea și dezvolta ierarhic instituții de perfecționare și cercetare conform nevoilor regiunii. Pentru extinderea cercetării și transpunerea accelerată a rezultatelor ei în realitatea economică ar fi bine dacă camerele agricole, universitățile agronomice, societățile de promovare economică și întreprinderile/fermele – de exemplu cooperativele de tip Raiffeisen – ar crea, în locuri potrivite, „centre de competență” specializate regional și profesional.

În al treilea rând s-ar putea utiliza în comun, tocmai în perioada „ștafetei de aderare”, posibilitățile oferite de Uniunea Europeană prin programele ei speciale de adaptare la condițiile Pieții Interne, de sprijin pentru aderare și/sau sistemul special al cotelor de producție stabilite de Uniune. Programe comune pentru producerea de energie regenerabilă se pretează la accesarea unor fonduri ale Uniunii Europene atât din domeniul agricol cât și din cel al protecției mediului. Prin aceasta s-ar crea locuri de muncă sigure atât de necesare la ora actuală în mediul rural.

Silvicultura pentru o industrie a lemnului

În zonele împădurite ale DCMT este de dorit un accent mai susținut pe gospodărirea durabilă a pădurilor. Și în acest domeniu se face simțită necesitatea creării unor centre de competență pentru cercetare, pregătire/perfecționare și aplicare rapidă a rezultatelor cercetării în domeniul îngrijirii pădurilor, a utilizării lemnului, a producției, prelucrării și desfacerii.

În cadrul DCMT ar putea fi folosită echilibrarea disfuncționalității dintre bogăția în păduri existentă în zonele muntoase și lipsa lemnului de la șes. Prelucrarea ar trebui să rămână în zonele forestiere, pentru a furniza locuri de muncă în aceste zone care sunt de obicei zone dezavantajate. Același efect îl are utilizarea ecologică a lemnului, în special a resturilor provenite din prelucrarea lemnului, în forme moderne ale producerii energiei. Peleții de lemn, bogați în energie, pot fi transportați la distanțe mari de locul lor de producție, fiind utilizabili atât la încălzirea de locuințe individuale cât și în mici centrale de bloc. S-ar

recurge astfel la o soluție ecologică. Odată cu creșterea numărului unor astfel de instalații, pe lângă producerea materiei prime pentru ardere s-ar putea dezvolta o rețea de servicii specializate, pentru instalații, întreținere, reparații și parțial chiar exploatarea unor astfel de instalații.

De decenii solurile de slabă calitate din pusta ungară sunt cultivate cu plop, arbori cu creștere rapidă, care pot în 30-40 de ani să furnizeze lemn ca materie primă. Este o bună alternativă pentru toate arealele cu soluri de calitate slabă, unde pânza de apă freatică se află aproape de suprafață. Resturile, inclusiv rădăcinile, ar putea fi integral valorificabile energetic.

Energii regenerabile: potențialul masei biologice și a vântului

Resursele DCMT nu sunt suficiente pentru producerea rentabilă de energie pe baze convenționale. Micile depozite de cărbune brun cu o valoare energetică scăzută sau micile zăcăminte de țiței sau gaze naturale nu pot acoperi nevoile energetice ale regiunii.

Producerea de energie cu ajutorul apei, vântului, soarelui și pe bază de masă biologică este un domeniu extrem de inovator, dar la ora actuală încă scump. Printr-un angajament comun și utilizând toate potențialele Euro-regiunii „Dunăre-Criș-Mureș-Tisa”, ar putea fi făcut un mare pas înainte în dezvoltarea economică a Euro-regiunii, ca și în domeniul protecției mediului. Ne gândim concret la utilizarea resturilor din prelucrarea lemnului (vezi mai sus), precum și la uleiuri biologice și la biogaz, care ar putea fi produse pe terenurile agricole după ce a fost acoperită nevoia internă de alimentație. Utilizabile energetic sunt și cantitățile mari de produse biologice secundare obținute în urma producerii de alimente, de exemplu prin cuptoare care folosesc drept combustibil paie sau prin fermentarea dejecțiilor animaliere. Metoda fermentării dejecțiilor animaliere ar reduce emisiile de metan – un gaz cu efect de seră – și ar furniza îngrășăminte naturale cu care s-ar putea înlocui excesul de îngrășăminte chimice.

Puterea apei este deja parțial inclusă în producerea energiei. Sistemele hidroenergetice pot fi prudent completate și extinse. Un mare potențial, care ar putea crea și locuri de muncă, este reprezentat de construirea de micro-hidrocentrale în zonele de deal și de munte. Forța eoliană și energia solară practic nu sunt utilizate. În această privință ar putea fi create centre regionale de competență, care să se ocupe de cercetarea, proiectarea, utilizarea și extinderea unor astfel de sisteme. Multe zone însoțite din câmpie și locurile expuse la vânt din pustă sau din zona muntoasă oferă amplasamente bune pentru producerea de astfel de energii alternative.

Industrie: centre de competență specializate, piața regională comună

DCMT dispune de un spectru larg de industrii producătoare de bunuri de consum. În plus există în cadrul DCMT atât cercetători calificați cât și forță de muncă adecvată unei industrii de producție de bunuri orientate spre viitor, de exemplu în construcțiile de mașini, în electrotehnică și în electronică. Industria materiilor prime și industria grea se reduc din cauza slabelor rezerve de materii prime și din cauza amplasamentului neavantajos al regiunii, nemaiaivând șanse de dezvoltare decât în puține domenii speciale. Pentru acestea trebuie în continuare căutate alternative.

Prin camerele de comerț și industrie ale regiunilor componente, care cultivă o colaborare îmbucurător de fructoasă între ele, trebuie cooperat în identificarea și utilizarea în comun a potențialelor regiunii. Fiecare parte componentă a regiunii trebuie să stabilească pentru sine prioritățile ei, specialitățile, capacitățile și lipsurile ei, utilizându-le drept bază pentru discuțiile în cadrul Euro-regiunii. Ca obiectiv final al dezbaterilor din Euro-regiune trebuie vizată satisfacerea în comun a cererii de pe piața internă a regiunii, utilizându-se pe cât posibil potențialele existente. Trebuie însă identificate și ofertele de cooperare pe terțe piețe. Centrele de competență specializate pe ramuri de activitate, sprijinite de întreprinderile din regiune și de instituții publice reprezintă în special în domeniul industriei un aspect important al stimulării dezvoltării economice din Euro-regiunea DCMT. Ca predecesoare ale acestor centre de competență ar putea fi considerate târgurile de produse și bunuri organizate de câțiva ani în regiunile componente.

Servicii: exemplul industriei de software din Timișoara

Furnizorii de servicii în sensul cel mai larg al cuvântului, din sectorul economiei private, al societății civile și din administrația publică, sunt cele mai importante verigi de legătură ale unei Euro-regiuni. Ei reprezintă și prezintă regiunea spre exterior, accelerează și adâncesc cooperarea și integrarea în interior.

Administrația publică are încă de luptat pentru a depăși dificultățile tranziției și ale adaptării la reglementările Uniunii Europene. Afirmația este valabilă și pentru Voivodina, chiar dacă într-o mai mică măsură, aceasta trebuind să se orienteze spre o economie de piață veritabilă, în condițiile în care partenerii ei de afaceri sunt în majoritatea lor state-membre ale Uniunii Europene. Pentru ușurarea și scurtarea perioadei de tranziție, cooperarea administrațiilor pe toate planurile este de un foarte mare ajutor. Rămâne de verificat care programe ale Uniunii Europene - și în ce combinație - ar putea fi accesate. Programul „Twinning” ar putea fi eventual utilizat în schimburile de experiență pentru funcționarii din administrația publică, el căpătând după mai 2004 noi valențe în colaborarea transfrontalieră. Administrațiile

publice moderne, care funcționează fără fricțiuni, sunt o premiză de bază pentru dezvoltarea economică rapidă a regiunii.

Prin camerele de industrie și comerț trebuie căutate de asemenea căile cele mai potrivite pentru crearea de oferte adecvate în domeniul serviciilor economice private utilizabile în regiune. Acest lucru este valabil în special pentru crearea de noi domenii ale economiei de piață (ex.: asistență juridică profesionistă, domeniul intermediarilor, domeniul bancar, de marketing și de publicitate), care în cele trei țări implicate sunt abia în faza incipientă. Un exemplu ilustru în acest sens este utilizarea pregătirii informaticienilor din Timișoara în crearea și producerea de software pentru regiune și pentru terțe piețe.

Potențialul turismului individual “de nișă”

Euro-regiunea „Dunăre-Criș-Mureș-Tisa” nu are potențial pentru un turism de masă cu oaspeți din străinătate. Dispune însă de un potențial foarte diferențiat pentru turism individual, scurte concedii și multe oferte de nișă în turism. Forurile locale și subregionale ale economiei turistice private sau publice și factorii sau instituțiile însărcinate cu promovarea turistică trebuie să identifice acest potențial, să-l prezinte și să-l dezvolte sub formă de oferte turistice. La acest punct ar trebui scoasă în evidență diferența dintre zonele de șes și cele de munte atât în interiorul regiunii cât și în procesul de ofertare turistică în străinătate. Pentru aceasta de foarte mare utilitate este crearea unei identități distincte și inconfundabile, care să joace rolul de marcă pentru regiune și care ar putea fi ceva de genul „Diversitate în Unitate”.

Cea mai adecvată modalitate de valorificare turistică a potențialului regiunii este „turismul integrat”, pentru că el creează structuri de bază adaptate, durabile, care pot contribui la accelerarea dezvoltării economice a regiunii.

Protecția mediului: colaborarea transfrontalieră pentru o eficiență mai mare

În toate domeniile protecției mediului planificarea comună este indispensabilă, deoarece doar astfel se poate obține un succes durabil în păstrarea intactă a mediului înconjurător. Numai reglementările și supravegherea comune pot avea efect în acest domeniu. Investițiile în protecția mediului sunt inovative, sunt sprijinite cu resurse financiare substanțiale și au o valoare foarte ridicată în dezvoltarea economică durabilă. Colaborarea transfrontalieră trebuie să se sprijine din start în special pe elaborarea unor studii de fezabilitate și de priorități realiste, mai întâi pentru a se crea o bază de succes pentru cererile de finanțare, iar pe de altă parte pentru a face propriile eforturi în acest domeniu extrem de costisitor eficiente din punct de vedere al costurilor și al durabilității. În a doua etapă, de aici ar putea

rezulta proiecte și cereri de finanțare comune concrete. Economia DCMT dispune de un mare număr de puncte de pornire, în producție și în servicii, prin care poate fi introdusă în vastul domeniu al protecției mediului.

Aer curat: împotriva competiției standardelor mai permissive

Trebuie dezvoltate programe comune de reducere a cantității noxelor din aer. Construirea de filtre și supravegherea funcționării acestora trebuie reglementată prin ordonanțe convenite la nivel regional, în așa fel încât să se evite din start evadarea interesată în direcția standardelor celor mai permissive. Construirea filtrelor ar trebui sprijinită financiar. În zona de șes trebuie luate măsuri de reducere a pulberilor și prafului, provenite în special din agricultură, de exemplu prin construirea de drumuri agricole mai bune și prin lucrări de ameliorare a solurilor. Traficul tot mai crescut are nevoie de o atenție deosebită.

Apa: o agricultură mai ecologică, instalații de epurare, rețele de canalizare

Știm bine din experiența statelor apusene cât de mare este nevoia de investiții în domeniul utilizării, dar mai ales al protecției apelor.

Pânza de apă freatică trebuie curățată măcar prin reducerea aportului de substanțe chimice dăunătoare. Se poate realiza asta prin păstrarea curată a aerului, pe de altă parte prin gropi de gunoi ecologizate, prin reciclarea deopertelor și a materialelor provenite din demolări, nu în ultimul rând însă și printr-o agricultură ecologică. Începând cu 1989 agricultura a devenit în multe locuri mai degrabă foarte extensivă, adică s-a redus substanțial aplicarea de îngrășăminte chimice și de tratamente chimice – pe alocuri până la zero. Există însă în continuare zone și subdomenii în care se practică o agricultură intensivă, care, în mod previzibil, se va extinde. Tocmai asupra acestor fermieri ar trebui acum, într-o fază încă incipientă, să se exercite presiuni în direcția folosirii unor cantități minime și într-un mod cât mai puțin dăunător pentru mediu a substanțelor chimice, eventual subvenționând așa-numitele metode biologice de cultivare și de combatere a dăunătorilor.

Apele de suprafață trebuie și ele protejate cu mult mai mare intensitate împotriva poluării. Deversările trebuie permanent controlate și, la nevoie, interzise, instalațiile de epurare a apelor și rețeaua de canalizare sunt deseori rudimentare. Din cauza necesității enorme de investiții, îmbunătățirea situației nu se va putea realiza decât pe baza unui plan de priorități minuțios și pe termen lung, cu multe etape intermediare, precum și pe baza unui plan general, care să cuprindă absolut toate măsurile necesare rezolvării situației. Pe lângă extinderea rețelei de stații de epurare și de canalizare – incluzând eventual din start bazine de reținere temporară a apei pluviale – trebuie găsite soluții și pentru bazine de colectare și reținere – fixe sau mobile – pentru colectarea noxelor fluide/lichide, ca să se creeze măcar posibilitatea îndepărtării și neutralizării lor ecologice.

În domeniul producerii și protecției apei potabile precum și al epurării apelor uzate, planificarea și dezvoltarea în comun precum și funcționarea instalațiilor bi- sau trilaterale ajută la scăderea costurilor și la mărirea siguranței în furnizarea apei. De exemplu ar putea fi ridicate în zona de deal și munte a Euro-regiunii construcții hidrotehnice combinate, de protecție împotriva inundațiilor și de reținere și stocare a apei potabile, care ar putea satisface necesarul de apă potabilă în creștere - până la Tisa și la Dunăre. În acest scop ar trebui construite treptat rețele de distribuție a apei pe distanțe mari, așa cum ele funcționează cu succes în Germania de sud. În acest domeniu sensibil al furnizării alimentului de bază care este apa rețelele de furnizare a apei existente la nivel local și regional trebuie în mod obligatoriu extinse, modernizate și păstrate în stare de funcționare, pentru a putea fi asigurat un sistem propriu, independent, de furnizare neîntreruptă cu apă potabilă.

Densitatea populației în zonele frontaliere este prea redusă pentru a se realiza instalații comune de tratare a apelor uzate. Aici investițiile comune sau accesarea de fonduri pentru tehnici inovative de epurare, de exemplu pentru stații de epurare ce utilizează exclusiv plante pentru epurarea apelor uzate, care se pretează excelent pentru localități mici, izolate, ar putea aduce serioase economii și succese în dezvoltare.

Protecția coordonată și integrată împotriva inundațiilor

Protecția împotriva inundațiilor nu poate fi planificată, realizată și, la nevoie, finanțată decât în comun, deoarece nici o protecție al cursului inferior al unei ape curgătoare nu are efect, dacă nu se realizează și măsuri pe cursul superior. Planurile de utilizare și eventualele restricții de utilizare a apelor de suprafață trebuie convenite de comun acord și supravegheate în comun pentru a putea reglementa conflictele de utilizare. În zonele largi de luncă de-a lungul râurilor de șes, care până în secolul al XIX-lea erau inundate cu o anumită periodicitate, o protecție eficientă împotriva inundațiilor nu este posibilă decât prin refacerea unor zone inundabile. Zonele neproductive din zona luncilor pot fi re-naturate complet, ba chiar pot fi transformate în zone protejate. În alte locuri este posibilă o retragere a digurilor spre interiorul șesului sau crearea de poldere inundabile, fără să se piardă prea mult teren utilizabil agricol. Ca model ar putea să slujească programul internațional de amenajare al Rinului.

Aici este momentul să subliniem că și **protecția împotriva catastrofelor** este un domeniu relevant pentru o cooperare transfrontalieră intensă și efectivă. De coordonat sunt în special sistemele de avertizare timpurie împotriva catastrofelor naturale, în regiunea noastră în special pentru inundații (exemplu-model: Centrul de Previziune a Inundațiilor HVZ Karlsruhe), furtuni, precipitații puternice și cutremure de pământ.

Deșeurile: spre soluții noi

Întreaga evacuare a deșeurilor sau mai ales gospodărirea deșeurilor se află în DCMT și în zonele înconjurătoare mai mult sau puțin în faza unui nou început. Din cauza sumelor mari de investiții necesare în acest scop, acest fapt este o piedică pentru dezvoltarea economică. Pe de altă parte există șansa ca acest domeniu să fie atacat cu cele mai noi și mai eficiente metode și mijloace, ceea ce pe termen lung va deschide numeroase posibilități de dezvoltare, iar după prima fază de investiții intense va îngădui o fază de liniște investițională. Colectarea, prelucrarea și reciclarea sau depozitarea de gunoaie, deșeuri, deșeuri speciale sau aparatură scoasă din uz oferă o paletă largă de posibilități de dezvoltare pentru economia regională, atât în domeniul serviciilor (transport, comerț, cercetare, dezvoltare etc.) cât și în cel al producției (dezmembrare, transformare, reutilizare/reciclare).

În cazul unor instalații de reciclare specializate, investiția nu rentează de regulă decât atunci când se colectează deșeuri dintr-o regiune întreagă sau dintr-o zonă foarte largă de afluență. Pentru astfel de instalații trebuie găsite amplasamente potrivite și organizate rețele de colectare transfrontaliere. Exemple sunt prelucrarea de uleiuri uzate, de chimicale speciale sau reciclarea de baterii. În acest domeniu s-ar putea oferta servicii și mult peste granițele Euro-regiunii. Trebuie studiată posibilitatea de a dezmembra autoturisme vechi sau aparatură electronică scoasă din uz, care ar putea funcționa ca alternativă în fostele județe cu industrie grea și care ar putea primi „materia primă” din țările apusene înalt industrializate.

În general trebuie create sisteme de colectare și returnare transfrontaliere, iar localitățile de graniță să fie deservite de către întreprinderi specializate în colectarea și îndepărtarea deșeurilor menajere și industriale care să activeze transfrontalier, atât timp cât acest lucru se dovedește rezonabil. În cazul în care rentează mai multe astfel de instalații în regiune, de exemplu pentru depozitarea sau arderea de deșeuri, reciclarea sticlei și a hârtiei, ar putea fi garantată la nivel regional siguranța în îndepărtarea deșeurilor prin rețeaua de instalații existente în toată regiunea.

Protecția solului: culturi duble și perdele de arbori

Protecția solului ar trebui îmbunătățită prin cooperarea în domeniul agricol și prin perfecționarea pregătirii de specialitate a fermierilor și a specialiștilor în administrație. Terenurile arabile de la câmpie sunt expuse în special eroziunii cauzate de vânt. Ele ar trebui protejate prin culturi duble și prin plantarea de perdele de arbori.

Protecția climei regionale ...

poate fi mai bine asigurată prin planificări și reglementări convenite în comun, de exemplu în ceea ce privește reducerea noxelor, păstrarea unor „coridoare pentru circulația aerului

proaspăt”, prin păstrarea și amenajarea de zone împădurite și luciuri de apă în special în zonele de câmpie.

Zone protejate transfrontaliere de importanță europeană

Spațiile libere dintre axele de dezvoltare și zonele protejate trebuie planificate, certificate și îngrijite. Cu cât sunt mai mari aceste spații libere, cu atât efectul este mai benefic. Realizarea unei rețele de zone protejate transfrontaliere ar îndeplini funcțiile unor parcuri naturale, pentru protecția speciilor și a biotopurilor. În cadrul spațiilor libere trebuie asigurată prin măsuri similare protecția unor spații de recreere. Pentru investiții, pentru protecția și asanarea acestor spații care au o importanță supraregională, în unele cazuri chiar europeană, este nevoie de fonduri comune, care, dacă sunt prezentate studii de fezabilitate convingătoare, pot fi acoperite în mare măsură din fonduri de sprijin.

Luncile protejate ale Tisei au o dimensiune și o importanță europeană. Statutul lor ar putea fi extins eventual și asupra luncilor Crișurilor. De o și mai mare importanță este parcul natural care este în curs de formare la limita de sud-est a Euro-regiunii. Acesta cuprinde întinsele areale împădurite quasi-naturale și zonele carstice din sudul Banatului montan, defileurile unice ale Dunării cu Cazanele și Porțile de Fier și părți întinse din zona muntoasă a nord-estului Serbiei, la fel de puțin afectate de intervenția omului. Acest mare spațiu protejat poate servi ca refugiu și spațiu de regenerare pentru multe specii periclitare ale faunei și florei europene, constituind totodată un spațiu larg pentru cercetare. Zonele sale limitrofe care sunt adesea defavorizate ar putea profita de pe urma multiplelor posibilități pe care le oferă „turismul integrat”.

Capitalul uman: potențialul cel mai semnificativ

Marea diversitate lingvistică existentă în regiune în largi straturi ale populației ar trebui sprijinită programatic și utilizată pentru regiune în educație, cercetare și muncă. Un domeniu prea des uitat este pregătirea filologică și cercetarea ca bază a dezvoltării. Dar și pregătirea unor traducători profesioniști și crearea unor servicii de intermediere lingvistică inter-culturale va deschide un domeniu larg de activități posibile, de oferte de muncă într-o Uniune Europeană extinsă.

Universitățile regiunii ar trebui să formeze asociații universitare, pe specialități, utilizând potențialele diversificate de care dispun pentru proiecte comune de pregătire și perfecționare, dar și pentru cercetare. Împreună, și făcând uz de parteneriatele universitare născute după 1989 cu universități din toată lumea, ar trebui stabilite teme centrale de cercetare, iar cele existente sau stabilite să fie extinse. În astfel de rețele regionale poate fi utilizat mai bine potențialul regional, satisfăcându-se cererea regională și pătrunzând pe

piețe terțe. Domenii principale pot fi tehnologii de tot felul, agricultura, biotehnica, medicina, limbile străine.

Pentru dezvoltarea economică a regiunii, întrepătrunderea tradițională dintre industrie și universitate este de o importanță copleșitoare pentru viitor. Aceasta ar trebui revigorată și transferată și extinsă din domeniul dominant al tehnicii la toate domeniile de specialitate din universități și din institutele de cercetare, devenind fructoasă în special în domeniul serviciilor. Acest lucru este valabil atât pentru schimbul de rezultate în cercetarea științifică și verificarea lor în practică, cât și pentru extrem de eficienta formă duală a pregătirii și perfecționării profesionale.

Cultură și sport: “factori soft” de importanță mare

Schimbul cultural și sportiv se desfășoară deja destul de fluent. Ar trebui un sprijin și o susținere financiară mai substanțială din partea politicului și a factorului economic. Dar inițiativa ar trebui să rămână de partea micilor organizații din cadrul societății civile, care se angajează prin voluntariat și cu sprijinul comunităților locale. Cultura și sportul, ca și educația, fac parte din așa-numiții „factori soft” ai oricărui amplasament economic, având o importanță excepțională în dezvoltarea economică. În plus, manifestările de amploare oferite în comun – de exemplu campionate europene sau mondiale în sporturi cu tradiție în regiune, o comercializare atentă a unor specificități culturale locale sau regionale – ar avea efecte economice și de popularizare semnificative pentru Euro-regiunea “Dunăre-Criș-Mureș-Tisa”.

Traducere: Werner Kremm

* Studiul de față apare pe fundalul unor cercetări de lungă durată privind întreaga regiune sub aspectul geografiei economice, cercetări efectuate în cadrul Catedrei de Geografie pentru Europa de Est a Universității din Tübingen. Punctele de vedere rezultate din intensa observare din exterior a fenomenelor petrecute în regiune vin în sprijinul expertizelor efectuate de către specialiștii Euro-regiunii, constituind o bază pentru completări și discuții ulterioare care să ajute forurile regionale, grupurile de lucru și, respectiv, investitorii în luarea unor decizii fundamentate mai temeinic.

Anexe

Tabel 2: Populația activă in DCMT, 2000

Regiune	Pop. Activă total	din care Agricultura %	din care Industria %	din care Servicii %	Șomeri total	Rata șo- majului%
Total	1.553.140	23,0	28,2	42,4	382.860	16,1
Voivodina	413.552	11,7	38,8	41,8	231.834	26,6
Arad	189.200	36,2	20,0	37,1	17.430	8,4
Caraș-Severin	137.900	45,3	18,7	21,9	14.757	9,7
Hunedoara	199.100	30,3	18,1	31,4	39.163	16,4
Timiș	294.900	35,2	24,1	23,9	24.324	7,6
Bács-Kiskun	123.332	8,7	34,1	39,8	21.248	9,6
Békés	89.126	9,7	31,5	44,7	18.963	12,4
Csongrád	106.030	7,5	27,8	47,1	15.141	8,4
Datele au fost extrase in principal din "Euroregion in numbers", Szeged 2002.						

Tabel 3: Structura suprafeței DCMT, 2000

Regiune	Suprafața (kmp)	Păduri (kmp)	Teren agricol utilizat (kmp)	Teren arabil (kmp)
Total	71.879	13.968	50.346	37.200
Voivodina	21.506	1.657	17.570	15.808
Arad	7.754	2.122	5.115	3.477
Caraș-Severin	8.520	3.890	3.996	1.272
Hunedoara	7.063	3.091	3.472	885
Timiș	8.697	1.090	7.023	5.330
Bács-Kiskun	8.445	1.587	5.543	3.852
Békés	5.631	110	4.415	3.970
Csongrád	4.263	419	3.211	2.602
Datele au fost extrase in principal din "Euroregion in numbers", Szeged 2002.				